

KUNTA-KEKE -KIERROS - YHTEENVETO JA MAAKÄYTTÖPOLIITTISEN TILANNEKUVAN TÄYDENTÄMINEN (työversio)

SISÄLTÖ

1. Johdanto
2. Kuntakohtaiset tilannekuvat ja niiden yhteenveto
3. Kuntien kehittämisen kärjet ja niiden yhteenveto
4. Johtopäätökset ja nostoja keskusteluun maankäyttöpoliittisen tilannekuvan ja maakuntakaavan päivitystarpeen täsmentämiseksi

1. Johdanto – Voimmeko tehdä jotain paremmin, yhdessä?

Etelä-Savon maankäyttöpoliittinen tilannekuva on esitetty maakuntakaavan seurantaraportissa (syysvaltuusto 2019). Maakuntaliitto on pyrkinyt tilannekuvan täydentämiseen yhteistyössä kuntien, ELY-keskuksen ja muiden toimijoiden kanssa. Seurantaraportti on toiminut maakuntakaavan ajantasaisuuden arvioinnin ja myös ELY-keskuksen kanssa toteutetun kuntakierroksen pohjana.

Voisimmeko tehdä jotain paremmin, yhdessä? Tämän kysymyksen ja haasteen olemme esittäneet itsellemme ja haluamme esittää myös muille keskeisille toimijoille, kuten kunnille. Omalla tekemisellä ja yhteistyöllä on merkitystä. Kokonaisvaltaiseen ja rajat ylittävään aluekehitys- ja elinvoimatyön yhteen sovittamiseen ja kumppanuuteen haastavat mm. hallitusohjelma ja tuore ALKE-päätös sekä ennen kaikkea Etelä-Savon tapaisen rikkonaisen ja harvaan asutun alueen yhteisen tekemisen ja edunvalvonnan vaikuttavuuden terävöittäminen.

Sama haaste sopii hyvin myös liiton ja ELYn yhteiselle kuntakierrokselle kunta- ja maakuntakehityksen yhteen sovittamiseksi ja terävöittämiseksi maankäyttö- ja rakennuslain mukaisen vuosittaisen kehittämiskeskustelun puitteissa (kunta-keke). Tänä vuonna ELY-keskuksen ja maakuntaliiton yhteisen kunta-keke -kierroksen merkitys korostui entisestään. Liiton johdolla on tekeillä maakuntastrategian ja -kaavan päivitystarpeen arviointi, jonka perustaksi kunta-keke -kierrokselta saatiin arvokasta tietoa maankäyttöpoliittisen tilannekuvan täydentämiseen.

Kuntakansioiden kokoaminen on ollut yhteistyöprosessi. Kuntakierros alkoi 15.11.2019 Heinävedeltä ja päättyi 29.4. Mikkeliin. Maakuntaliiton kokoama alustava kuntakohtainen tilannekuva ja kehittämisen kärjet toimitettiin kuntaan ennen kunta-keke -palaveria keskustelun pohjaksi. Tilannekuvaa ja kehittämisen kärkiä on täsmennetty kunkin kunnan kehittämiskeskustelussa ja sen jatkona käydyn vuoropuhelun myötä. Toukokuussa toteutettiin vielä kunnanjohtajille (virkamiesjohdolle) suunnattu kysely. Sen mukaiset kommentit näkyvät puneella aineistossa, joka on edelleen työversio.

Kunta-keke kierroksen yhteenveto on koottu toukokuun lopun tilanteen perusteella. Yhteenveto on tarkoitus toimittaa vielä kunnille tiedoksi ja kommentoivaksi. Aineistoa on tarkoitus esitellä elokuussa maakuntahallitukselle osana maankäyttöpoliittista tilannekuva ja maakuntakaavan päivitystarpeen arviointia. Samassa yhdessä esitellään myös luonnos maakunnallisesta liikennejärjestelmäsuunnitelmasta ja esitys tavoitteellisesta tietoliikenneverkosta. Lopullinen esitys maankäyttöpoliittisesta tilannekuvasta ja maakuntakaavoituksen päivitystarpeista valmistellaan syysvaltuustolle maakuntahallituksen evästyksen pohjalta.

Kehittämiskeskustelujen anti on koottu ja työstetty yhteistyössä kuntakohtaisiin kansioihin, jotka sisältävät kaksi tiedostoa: tilannekuvan sekä kehittämisen kärjet. Kuntakansiot löytyvät maakuntaliiton kotisivuilta www.esavo.fi/kuntakansiot. Tämä yhteenveto liitteineen löytyy samasta osoitteesta.

Koronaepidemian vaikutuksia kuntakierroksella ei ole käsitelty. Kunta-keke kierros alkoi ennen koronaa ja päättyi ennen kuin tekeillä olevat erilaiset selviytymissuunnitelmat valtakunnan tasolta kuntiin ja yrityksiin valmistuivat.

2. Kuntakohtaiset tilannekuvat ja niiden yhteenveto

Kuntakohtaisten tilannekuva -esitysten alussa on katsaus maakunnalliseen tilannekuvaan sekä vireillä oleviin suunnitelmiin ja selvityksiin kuten maakuntastrategian päivitystyön työohjelmaan, toimintaympäristön ja

maakuntakaavoituksen päivitystarpeisiin sekä valtakunnalliseen ja maakunnalliseen liikennejärjestelmäsunnitteluun mukaan lukien myös tietoliikenne.

Kuntakohtainen tilannekuva sisältää maakuntaliiton (ennakointi) katsauksen kunnan väestö-, työpaikka- ja yrityskannan kehitykseen sekä asumiseen, rakentamiseen, kunnan kasvihuonekaasu (KHK) päästöihin, digitaaliseen saavutettavuuteen ja MDI-tilannekuvaan (kuntakehitys).

Tilannekuvaa on täydennetty kunnalta saaduilla tiedoilla kunnan omasta elinvoimatyöstä ja sen kärkihankkeista, kaavoituksesta, rakentamisesta ja kuntainfrasta. Lisäksi tilannekuvaa on täydennetty kuntien kaavoitus- ja tonttitilannetta sekä tila- ja tonttimarkkinoita (kysyntä/tarjonta) tarkentavan Taajama-kyselyn tuloksilla. Kyselyyn vastasi kymmenen Etelä-Savon kuntaa ja se toteutettiin rinnan kuntakierroksen kanssa (raportti liitteenä 2).

Myös maakuntastrategiatyön sekä valtakunnallisen ja maakunnallisen liikennejärjestelmäsunnittelun (ml. tietoliikenne) eteneminen ovat osaltaan täydentäneet aluekehityksen ja maankäyttöpolitiikan kokonaisvaltaista tilannekuvaa, samoin kuin tuoreet tutkimukset ja selvitykset, kuten esimerkiksi tutkimus Työn ja työvoiman alueellisesta liikkuvuudesta ja monipaikkaisesta väestöstä sekä ilmastotyö ja maakuntahallituksen juuri nimeämä ilmastotyöryhmä.

Yhteenveto väestöstä (väestöennuste, työkäisten osuus, loma-asukkaiden osuus)

- tuoreimman ennusteen (2019) mukaan maakunnan asukasmäärä laskee vuoteen 2040 mennessä 19,4 %; maakunnan keskiarvoa alhaisempaa väheneminen oli ainoastaan Mikkelissä ja Puumalassa; väestön väheneminen on voimakkainta maakunnan itäosissa
- työkäisen väestön osuus vähenee koko maakunnassa 24 % vuoteen 2040 mennessä (tiedot puuttuvat neljästä kunnasta); kuntakohtainen osuus oli keskiarvoa alhaisempi ainoastaan Juvalla ja Mikkelissä
- vapaa-ajan asukkaat tuplaavat kunnan väkiluvun (kunnan ulkopuolelta tulevan vapaa-ajan väestön osuus kunnan koko väestöstä) peräti kuudessa kunnassa maakunnan etelä- ja länsiosassa: Hirvensalmella, Kangasniemellä, Mäntyharjulla, Pertunmaalla, Puumalassa ja Sulkavalla; vapaa-ajan asukkaiden osuus on pienin kaupungeissa

Yhteenvetoa kaavoitustilanteesta (taajamayleiskaavat, rantojen kaavoitus, asemakaavat, ranta-asemakaavat, ajankohtaiset kaavahankkeet, resurssit)

- valtaosassa kunnista on yhteisesti hyväksytyt kaavoitusperiaatteet
- taajamayleiskaavojen tilanne on kuntakeskusten osalta varsin hyvä: lähes kaikissa Etelä-Savon kuntakeskuksissa on oikeusvaikutteinen ja ajantasainen yleiskaava; kahdessa on oikeusvaikutukseton ja osin vanhentunut yleiskaava, yhdessä ei ole lainkaan yleiskaavaa
- muiden kuin keskustaaajamien yleiskaavoissa on enemmän puutteita, lähinnä entisten liitoskuntien osalta
- taajama-asemakaavojen tilanne on kohtuullisen hyvä: kahdessa kunnassa asemakaava on päivitetty, vain kahdessa asia ei ole vireillä ja lopuissa päivittämissuunnitelma on tekeillä tai tehty
- maakunnan rannat on kaavoitettu kaikkien suurempien vesistöjen osalta, vain yhdessä kunnassa kaavoitus on kesken; kaikissa kunnissa tehdään rakennuspaikkakohtaisia muutoksia rantakaavoihin ja muutamassa kunnassa on käynnistetty systemaattinen rantayleiskaavojen kokonaispäivitys/-yhtenäistäminen
- valtaosassa kunnista kaavoitustoiminta on tällä hetkellä hyvin hiljaista; asemakaavoitus liittyy pääasiassa päivittämiseen, hankekaavat koskevat lähinnä palvelutoimintoja (koulut, SOTE-palvelut); matkailuhankekaavoja (sekä uusia että muutoshankkeita) on hiljaisemman kauden jälkeen käynnistynyt useammassa kunnassa painottuen maakunnan itäosiin

- kunnista noin puolella on omaa kaavoitusosaamista, loppuilla kaavoitus tapahtuu kokonaan ostopalveluna; kaikki kunnat käyttävät kaavoituskonsulttien palveluita jossain määrin; joillakin kunnilla on pitempiaikainen kaavoitussopimus konsultin kanssa, mikä on todettu hyväksi käytännöksi
- kunnista noin puolella on omaa maapoliittista asiantuntemusta, osa käyttää ostopalvelua (kaavoituskonsultit); vain joissakin kunnissa on käytössä ajantasainen maapoliittinen ohjelma (4/10)
- kaikkien vastanneiden kuntien (kahdeksan) taajamat ovat kunnan/kuntalaisten mielestä vetovoimaisia; useimmissa kunnissa on organisoitu keskustajaman elinvoimaisuuden kehittäminen
- yli puolessa kunnista keskustajamaan (tai osaan siitä) on laadittu kehittämissuunnitelma

Yhteenvetoa rakentamistilanteesta (uusien asuinrakennusten ja loma-asuntojen määrät 2001-2018, purkaminen)

- kaikissa kunnissa asuinrakennusten uudisrakentaminen on huomattavasti vähäisempää kuin 2000-luvun alussa, erityisen voimakasta väheneminen on pysyvän asumisen osalta muiden kuntien paitsi Mikkelin osalta; niin asuin- kuin lomarakentaminenkin on koko maakunnassa vähentynyt tarkastelujakson aikana kolmasosaan
- suhdanteiden, uusien kaavoituskohteiden, messujen yms. aiheuttavat huomattavaa vaihtelua lupatilastoihin – vaihtelun esiintyminen on myös kunnittaista; poikkeuksellisen tasainen (lievästi laskeva) lupakäyrä on Mikkelin lomarakennusluvissa ja Puumalan asuinrakennusten luvissa (lähes tasainen)
- vähiten rakentaminen on heikentynyt eteläisimmissä mökkikunnissa: Mikkelin, Mäntyharju, Puumala, Sulkava - Mikkelin on tilastoissa aivan omassa luokassaan!
- tarkastelujakson lopussa rakennuslupatilastot kääntyvät lievään nousuun Joroisten, Pertunmaan, Rantasalmen ja Sulkavan loma-asuntorakentamisen sekä Mikkelin asuinrakentamisen osalta
- Mikkelin on ainoa kunta, jossa rakennuslupia on myönnetty jatkuvasti enemmän asuin- kuin lomarakennuksille; Joroisissa, Juvalla ja Pieksämäellä on asuinrakentaminen välillä ollut lomarakentamista runsaampaa
- purkamisluvista ei toistaiseksi ole yleistä tilastoitua tietoa; puolet kysymykseen vastanneista kunnista pitää tilastointia tarpeellisena

Yhteenvetoa kuntien kiinteistöistä ja infrasta (tontti- ja tilatarjonta/kysyntä, kiinteistöjen ja infran kunto)

- kunnista noin puolella on tiedossa taajamien rakentamattomat tontit (lähes kaikki paikkatietomuodossa); valtaosalla on ajantasainen tieto kunnan omistuksessa olevista asuin- ja yritystonteista
- noin puolet kunnista on selvittänyt omistamiensa rakennusten ja kiinteistöjen määrän ja laadun; tyhjien tilojen määrä on selvitetty vain noin puolessa kunnista (SOTE-kiinteistöjen tilanne selvitetty maakuntauudistusta valmisteltaessa)
- neljä kuntaa kymmenestä ilmoittaa tietävänsä ranta-alueiden rakentamattomien kaavatonttien lukumäärän (vastausten perusteella osa myönteisistä vastauksista koskee ainoastaan kunnan omistamia tontteja)
- vain viidennes kunnista kokee, että kunnan tarjoamien tonttien kysyntä ja tarjonta kohtaavat; syitä tähän ovat tarjontaa vähäisempi kysyntä sekä asuintonttien kysynnän kohdistuminen pääasiassa rannoille (tarjolla olevat tontit ovat pääasiassa ns. kuivan maan tontteja)
- rantarakentamisen osalta kysyntä on vähentynyt huomattavasti vilkkaammista ajoista; hiljentymistä aiheuttavat kohtaanto-ongelman lisäksi myös kovat hinnat sekä rantatonttien vähäinen tarjonta (pääosin yksityisomistuksessa)
- asunto- ja toimitilojen kysyntä ja tarjonta kohtaavat vain muutamassa kunnassa
- reilu puolet kunnista on selvittänyt omistamiensa kiinteistöjen peruskorjaustarpeen (oman palvelutuotannon tiloista kaikki); vain yhdessä kunnassa kymmenestä ei ole selvitetty lainkaan kunnallistekniikan peruskorjaustarvetta

PALAUTETTA Taajama -kyselystä:

- "Alueellisilta viranomaisilta toivotaan koottua tietoa rakentamattomista tonteista: määrä- ja laajuustietoa, erikseen rantatontit/kuivan maan tontit, tyhjen liiketilojen lkm ja m², jne.... "
- Kuntien elinvoima: "Ymmärrystä pienten paikkakuntien ja kaupunkiympäristöjen erilaisuudesta. Ulkopuolista näkökulmaa eri kuntien menestymiskeinoista ja erityispiirteistä, pyydetään kuntia nimeämään top 5 taajaman vetovoimatekijää."
- "Toivotaan alueellisilta viranomaisilta seuraavanlaista yhteistyötä/tukea: alueiden palveluverkkoselvityksien päivitykset ? Rajanylityspaikka, täsmävaikutukset? Ympäristöministeriön digitalisaatiovaateisiin vastaaminen; voidaanko tässä tehdä kuntayhteistyötä, kilpailutus?"

Lisää yhteenvetotietoa on liitteenä 1 (exel) olevassa taulukossa seuraavissa teemoissa: kuntien väestö- ja työpaikkakehitys, kuntien profiloituminen, kuntien yrityskentän profiloituminen (työllistävimmät toimialat, eniten yrityksiä/toimiala, 3 suurinta yritystä/v-m-r), vapaa-ajan väestön osuus kunnissa, kuntien kaavoitus- ja rakentamistilanteesta sekä kiinteän laajakaistayhteyden saatavuus.

Taajama -kyselyn raportti on liitteenä 2.

3. Kuntien kehittämisen kärjet ja niiden yhteenveto

Kehittämisen kärjet -aineisto on katsaus

- kuntien ja maakunnan strategiseen suunnitteluun, sen painopisteisiin ja niiden toteuttamiseen
- kunnan ja kunnan yrityskentän profilointiin
- kunnan investointeihin (2020)
- kuntakehityksen ja maakuntakehityksen yhteen sovittamiseen ja mahdollisiin yhteisiin kehittämiskokonaisuuksiin
- samalla on arvioitu maakuntastrategian ja maakuntakaavan päivitystarpeita.

Aineisto on edelleen työversio, jota on tarkoitus täsmentää. Esimerkiksi luonnokset Etelä-Savon liikennejärjestelmäsuunnitelmasta ja tavoitteellisesta tietoliikenneverkosta täydentävät osaltaan kehittämisen kärjet -aineistoa.

Yhteenveto kuntastrategioista ja niiden painopisteistä

- lähes kaikkien kuntien strategioihin on kirjattu tavoitteiksi kuntalaisten hyvinvoinnin ja elinvoiman edistäminen; käytännössä vähintään yhtä voimakkaasti niissä nousee esiin saavutettavuus (sisältää eri kulkumuodot sekä tietoliikenneyhteydet)
- hyvinvointiin sisältyy mm: turvallinen ja viihtyisä ympäristö, kuntakeskuksen liikunta-, virkistys- ja vapaa-ajanpalvelut, perheystävällisyys, kulttuuritarjonta, nuorisotyö, osallisuus, yhdistystoiminnan tukeminen, kattavat ja asiakaslähtöiset lähipalvelut, kuntalaisten omatoimisuus ja aktiivisuus
- elinvoimaan sisältyy mm: ainutlaatuinen luonto/luonnonläheisyys, vahva alkutuotanto (maa-, metsä- ja kalatalous), erityisesti luonto- ja virkistysmatkailu (myös kulttuuri-), vetovoimaiset taajamat, vesistöt (erityisesti reitit ja saaristo), vapaa-ajanasutus/monipaikkaisuus, monipuolinen tonttitarjonta, virkistys- ja vapaa-ajalueet, elintarvikkeiden jalostaminen, vahva elinkeinoelämä, bio- ja kiertotalous, yrittäjyyden tukeminen
- kunnan toiminnan osalta painotetaan mm. seuraavia asioita: uudet toimintatavat, laaja yhteistyö, maankäytöllinen varautuminen (riittävän tonttivarannon kaavoittaminen), kiinteistöstrategian laatiminen, asukas- ja yrityslähtöisyys

- Savonlinnan ja Mikkelin strategioissa korostuvat kansainvälisyys ja ekologisuus
- osaamisen merkitys korostuu kaikissa kaupungeissa, työvoiman täsmäkoulutus kaupunkien lisäksi myös Kangasniemellä
- maaseutu koettiin tärkeäksi niin elinkeinajensa kuin kuntakuvan osalta (miellyttävä asuin- ja lomailuympäristö)

Yhteenveto kuntien kärkihankkeista

- elinvoima: sataman kehittämishanke, torin ympäristön kehittämishanke, aseman/matkakeskuksen kehittämishanke, teollisuus- tms. alueen kehittäminen, taajaman tai sen osan kehittämissuunnitelma/Master Plan, metsät ja teollisuus, rantojen hyödyntäminen, järviluontopalveluiden kehittäminen, Pietari-Savonlinna -kehityskäytävä
- saavutettavuus: tieverkoston kunnan parantaminen (ml. sillat), lentokenttätoimintojen säilyminen, lossin kantokyky/sillan rakentaminen tai kunnostaminen, laajakaistayhteyksien parantaminen ja verkoston laajentaminen, kevyt- ja joukkoliikenteen edistäminen, kestävä matkakäytävä, Parikkalan rajaylityspaikan kansainvälistäminen?, matkustajalaivaliikenteen käynnistäminen Saimaalla (NaviSaimaa)? Savonlinna on mukana selvityksessä Saimaan satamien yhtiöittämisestä
- ympäristö: vesistön sääntely/kunnostaminen
- alueidenkäyttö: taajama-asemakaavan saneeraus, taajamayleiskaavan laatiminen, uuden asuinalueen toteuttaminen, kaavojen digitointi, rakennusvalvontojen välinen yhteistyö
- matkailu: matkailun/virkistysalueen Master Plan, kansallispuistoon liittyvien palveluiden kehittäminen/hyödyntäminen, loma-asumisen edistäminen, infran laajentaminen matkailualueelle
- elinkeinot: investoinnit elintarvike- ja metsien jalostustuotantoon, lietteen hyödyntäminen biokaasulaitoksessa
- turvallisuus: LIITU-hankkeiden (liikenneturvallisuus) tulosten toteuttaminen
- hyvinvointi: liikunta- ja vapaa-ajanalueet, virkistysreitistöjen kunnostaminen/rakentaminen
- kiinteistöt ja infra: kiinteistöstrategian laatiminen, palvelu-/SOTE-rakentaminen (korjaus- ja uudisrakentaminen), jätevedenpuhdistamon kunnostus-/uusimishanke
- uudistuminen/innovaatiot: hiilineutraalisuus/matkapalvelut, osaaminen/koulutuspaikat, ikärakenteen hyödyntäminen, biokaasujakeluasema
- PALAUTETTA:
 - o "Kärkihankkeet tässä ajassa painottuvat keskustan hyvinvointipalvelujen saavutettavuuden parantamiseen ja kokonaisuudessaan ilmeen kirkastamiseen."

Yhteenvetotietoa kuntainvestoinneista 2020 (puutteellinen)

- **investointikartta ja investointien kokonaismäärä, täydentyy (Marko)**
- kiinteistöt: koulut, päiväkodit, SOTE-rakennukset, liikuntarakennukset, koulukampus
- infra: vesitorni, vedenpuhdistamot ja vesilaitokset, kunnallistekniikka, sähköverkoston uusiminen
- saavutettavuus: sillan parantaminen, LIITU yms. tiestön kunnostamis- ja parantamishankkeet, kevyen liikenteen väylän rakentaminen, laajakaista haja-alueelle, lossin uuden rantautumispaikan rakentaminen
- elinvoima: teollisuusalueen kehittäminen, torialueen kehittäminen, keskustan kehittäminen, matkailuhankkeet, yritysten tukeminen (hallin laajennukset yms.), puiston rakentaminen/kunnostaminen, uimarannat, leikkikentät, "matkailuinfran rakentaminen"
- ympäristö: vesistön kunnostaminen
- PALAUTETTA:
 - o "Tarkastelujakso pitemmäksi" (kysyttiin vuoden 2020 investointeja)
 - o "Investointikartta ei anna mitään kuvaa todellisuudesta; meilläkin firmat ovat investoineet omaehtoisesti ilman numeroa vuosikautia"

Yhteenvetotietoa kuntien/kuntataajamien profiloinnista

- Profiloinnin tavoitteena on nostaa näkyviin kunnan omat ominais- ja erityispiirteet, joita voidaan hyödyntää kunnan elinvoiman tukemisessa = *hyödynnetään olemassa olevia vahvuuksia* sekä kirkastaa kunnan omaa identiteettiä, jota vahvistetaan ja edistetään strategioin ja käytännön toimenpitein (mm. kaavoitus)
- Maakuntakaavan kehittämissuositus: *Keskusverkon kehittämisessä on kiinnitettävä erityistä huomiota keskuksen rooliin ja profiloitumiseen sekä kilpailukyvyyn ja vetovoimaisuuden kehittämispotentiaaliin osana palvelu- ja yhdyskuntarakennetta*
- Kuntien profiloituminen jää kuntakerroksen kokemusten perusteella epäselväksi pääosassa kuntia
- Useimmin toistuneet teemat ja mielikuvat: turvallinen asuminen lähipalveluiden äärellä, puhtaat vesistöt, luonto-/virkistysmatkailu, sujuva arki, ainutlaatuinen kulttuuri
- Harvemmin esiintyneet teemat ja mielikuvat: metsätalous/raaka-ainetuotanto, osaaminen/koulutus, virkistys- ja vapaa-aika, logistinen keskus, kestävä perheyrittäminen, maaseutupitäjä ja alkutuotanto, biotalouden innovaatiot, loma-asuminen ja etätyö, erityispiirteet (luostarit, soutupitäjä..)
- ks. myös liitetaulukko
- PALAUTETTA:
 - o "Vapaa-ajanasuminen on keskeisessä roolissa kunnassa. Sen tuoma elinvoima on korvaamaton. Vapaa-ajanasutus läpileikkaa koko kaikki meidän strategiset tavoitteet ja luovat matkailuelinkeinolle vahvaa pohjaa."
 - o "Matkailuelinkeinot ovat täällä vahvassa kehitysvaiheessa - yrittäjät ovat löytäneet toisensa"

Yhteenvetotietoa kuntien yrityskentän profiloinnista

- Työllistävimmät toimialat 2017 (kolme suurinta)
 - o kymmenen kuntaa: SOTE-palvelut, maa-metsä-kalatalous, teollisuus
 - o kaupungit: SOTE-palvelut, kauppa, teollisuus
 - o yksi kunta: SOTE-palvelut, maa-metsä-kalatalous, kuljetus
- Eniten yrityksiä toimialalla 2017 (kolme suurinta)
 - o kymmenen kuntaa: maa-metsä-kalatalous, rakentaminen, kauppa
 - o kaksi kaupunkia: kauppa, rakentaminen, ammatillinen-tieteellinen-tekninen toiminta
 - o yksi kunta: maa-metsä-kalatalous, rakentaminen, majoitus- ja ravitsemistoiminta
 - o yksi kunta: maa-metsä-kalatalous, rakentaminen, teollisuus
- Kuntien yrityskentän profilointi maakuntastrategian kärjillä vesi-metsä-ruoka
 - o yhteenvetokartta Etelä-Savon yrityksiä metsä-vesi-ruoka -teemoissa
 - Lukuohjeet: Metsä-vihreä, vesi-sininen, ruoka-violetti, digi-punainen, useampi kärki-keltainen, tekstin suuruus: henkilöstömäärän mukaan.
 - Lähteet: Yritys- ja toimipaikkarekisteri, Taloustutka, ajankohta: kevät 2020
 - o profiloinnissa mukana pääasiassa metsä-vesi-ruoka (v-m-r) -teeman yritykset, mutta muutamissa myös cleantech- ja digiyrityksiä (älykäs erikoistuminen); yksi yritys voi kuulua moneenkin eri teemaan
 - o kymmenessä kunnassa suurimmat v-m-r -yritykset painottuvat metsään, ruoka -painotus Jorjoissa ja Juvalla sekä Sulkavalla (liittyy matkailuun?)
 - o suurimpien yritysten osalta vesi -teemaa ainoastaan kaupungeissa sekä Rantasalmella ja Puumalassa (jälkimmäiset liittyvät matkailuun)
- ks. myös liitetaulukko
- PALAUTETTA:
 - o "Teollisuuden työpaikoilla suuri merkitys kunnan elinkeinoelämässä"
 - o "Metsäsektorin yrityksiä puuttuu"
 - o "Luonto- ja vesistömatkailu sekä vapaa-ajanasumisen palvelut puuttuvat"

- "Jotain ihan muuta"
- "Varmaan 95 % kunnan yrityskannasta liittyy kyseisiin kärkiin"
- "Mestari- ja palvelusyritykset olisi hyvä näkyä"
- "Metsätalous ja siihen liittyvät elinkeinot tärkeitä"
- "Järviluonto on matkailuvaltti"
- "Matkailun peruselementit ovat nimenomaan puhdas luonto ja vesistöt"
- "Profilointi ei huomioi hoiva-alaa eikä konepajaa"
- "Matkailu ja paikallisruoka niputettu yhteen > pitäisi toteuttaa käytännössä verkostoitumalla ja yhteistyöllä"
- "Kunnan yrityskannan suurimpia toimialoja ovat metsätalous ja puunkorjuu sekä puunkuljetus, rakentaminen ja majoitus- ja ravitsemistoiminta"
- "Yrityskentästä kunta haluaa nostaa esille luostarit sekä Bernerin"
- "Pienten yritysten tulee tehdä tiivistä yhteistyötä mm. luontomatkailun alueella – alihankintaa tulee kehittää. Tarvittaisiin ne. veturiyritys, joka ottaa mukaan alueen muita yksityisiä toimijoita, voimavarat yhdistämällä päästään pitkälle"
- "Profilointi ei ole kovin hyvin hoidettu kunnassa. Asiaan paneudutaan."
- "(Kunnan yritysprofilointi) istuu vallan mainiosti maakunnan strategiaan"
- "Palvelut ja jalostus (erityisesti elintarvikealalla) voidaan markkinoimiseksi yhdistää ja löytää siten uusia näkökulmia."

Kuntien näkemyksiä maakuntastrategian päivittämisestä ja toteuttamisesta

- Maakuntastrategiaa ja sen kärkiä pidetään kunnissa yleisesti onnistuneina ja strategian kirkastamista tarpeellisena, mutta ehdotuksia sen päivittämiseksi ei saatu (ei osattu antaa?)
- Nykyiset kärjet koettiin liian laajoiksi ja yleisiksi
- PALAUTETTA:
 - "Maakuntastrategialla on riski yleistyksiin"
 - "Tosi tärkeää olisi huomioida alueiden ja kuntien erityispiirteet. Samoin tulisi luoda enemmän eri kuntien yhdistäviä tekijöitä ja yhdistäviä tekijöitä edistäviä toimenpiteitä, joilla on myönteinen lähtökohta ja vaikutus koko seutukuntaan."
 - "Maakuntastrategia ja kunnan oma strategia/tavoitteet ovat hyvin pitkälle samansisältöisiä."
 - "Maakuntastrategia tukee erinomaisesti kuntamme tavoitteita."
 - "Metsän osalta olisi hyvä löytyä terävämpää painopisteajattelua, joka paneutuu uusiin uusiutuvasta puusta saataviin jalostettuihin tuotteisiin".
 - "Viitoskäytävän olisi hyvä linkittää alempaan tieverkkoon ja sen tarpeisiin."

Kunnan, maakunnan ja valtion yhteistyö

- Yhteisiksi painopisteiksi ehdotettiin mm.:
 - liikenneinfran kunnossapito
 - saavutettavuuden edistäminen
 - etätöiden edistäminen
 - monipaikkaisuuden/kausiasumisen edistäminen
 - kulttuuriin, luontoon ja hyvinvointiin pohjautuva matkailun, asumisen ja yritystoiminnan kehittämiskokonaisuus
 - biotalouden TKI-toiminta
 - Saimaan matkailun kehittäminen
- Yhteisiksi kehittämiskokonaisuuksiksi ehdotettiin mm.:
 - kestävän monipaikkaisuuden/kausiasumisen edistäminen
 - VT5 -kehityskäytävä
 - VT14/Suomen kehärata -hanke

- Pietari-Parikkala-Etelä-Savo -kehityskäytävä
- VT 23 kehittäminen ja Pieksämäki-Joensuu välinen ratayhteys
- laajakaistan rakentaminen
- Puulavesi
- palvelurakenne
- luonto- ja virkistysmatkailu
- biotalous
- terminaaliverkosto
- Parikkalan raja-aseman avaaminen
- Yhteisiksi hankkeiksi ehdotettiin:
 - saavutettavuuden edistäminen: tien- ja radanparannushankkeet, kevyen liikenteen väylät, lossi-/siltahankkeet, laajakaistahankkeet, reittihanke
 - vesistöjen säännöstely- ja kunnostushankkeet, kalataloushankkeet
 - satamien ja matkakeskusten kehittämishankkeet
 - vesistö- ja luontomatkaileun maakunnallinen (koko Saimaan?) Master Plan/ Saimaan vesialuesuunnitelma
 - kuntakeskuksen tms. kehittämishankkeet (Master Plan)
 - vapaa-ajan asumisen terveysvaikutusten tutkiminen
 - Saimaa Geopark
 - maakunnallinen tonttiselvitys
 - Itä-Suomen logistiikkaselvitys? (Suomen kehärata)
 - Teknologiapuisto Nohevan vahvistaminen
 - Saimaa Unescon maailmanperintökohteeksi
 - Savonlinna Euroopan kulttuuripääkaupungiksi
- Yhteistyön kehittäminen
 - ”rantarakentamisen pyöreä pöytä”
 - ”EcoSairilan ja vesiliiketoiminnan pyöreä pöytä”
 - maakuntastrategian kärkihankkeiden (vesi-metsä-ruoka) yhteismarkkinointi
 - kuntien ja viranomaisten yhteinen ”kaavoitus-pooli”
- PALAUTETTA:
 - ”Tulee lisätä kehittämishankkeita, joissa pieni kunta voisi olla mukana”

Maakuntakaava ja maakunnallinen liikennejärjestelmäsuunnitelma

Keke-kierroksella saatiin kunnilta hyvää evästyä niin maakuntakaavaan kuin liikennejärjestelmäsuunnitteluun. Liikenteeseen liittyvät esitykset koskivat pääosin olemassa olevien väylien ja ratojen parantamista (mukaan lukien sillat/lossit) sekä laajakaistan rakentamista, uusista esityksistä mainittakoon Puumalan saaristoreitti, maakunnallinen terminaaliverkosto ja Parikkalan raja-asema.

Maakuntakaavaan toivottiin turvetuotannon ja tuulivoiman tarkastelua sekä ”mahdollistavaa kaavaa, jossa olisi vain ne merkinnät, jotka oikeasti ovat tarpeen”.

- PALAUTETTA:
 - ”Maakuntakaavassa tulee huomioida muutkin alueet kuin keskuskaupungit ja pienten kuntien erityistarpeet tulee huomioida riittävästi
 - ”Viitoskäytävän osalta herää kysymys, että mihin Savonlinna on jäänyt ko. suunnitelmassa”

- ”Väyliä pitäisi tarkastella aiempaa enemmän aluekehityksen, hyvinvoinnin ja elinvoiman mahdollistajina kuin pelkinä yhteyksinä”
- ”Tienpidossa huomioitava teollisuuden tarpeet (erityisesti metsätalous)”
- ”Viitoskäytävän olisi hyvä linkittää alempaan tieverkkoon ja sen tarpeisiin”

4. Johtopäätökset ja nostoja keskusteluun maankäyttöpoliittisen tilannekuvan ja maakuntakaavan päivitystarpeen täsmentämiseksi

1) Kunta-keke kierroksen kokemusten perusteella maakuntakaavan seurantaraporttiin 2019 kirjattu maankäyttöpoliittinen tilannekuva on oikeansuuntainen (haasteellinen).

- Kunta-keke kierros täydentää osaltaan tilannekuvaa ja nostaa esille lisäselvitystarpeita ja maankäyttöpoliittisten linjausten tarpeita.

2) Sukset samaan suuntaan jo kunta- ja maakuntastrategioissa ja kohti aluekehitys- ja elinvoimakumppanuutta sekä yhteisiä kehittämiskokonaisuuksia Saimaan ilmiön ja Viitoskäytävän esimerkkiä ja toiminta mallia hyödyntäen. Potentiaalia on.

- Kuntakierroksen kokemusten perusteella strateginen suunnittelu kunnissa ja maakunta tasolla ”elää omaa elämäänsä”. Sama koskee myös maakunta tason erilaisia sektorisuunnitelmia. Kunnissa strategista suunnittelua tehdään hyvin pienillä resursseilla.
- Lähes kaikkien kuntien strategioihin on kirjattu tavoitteiksi kuntalaisten hyvinvoinnin ja elinvoiman edistäminen; käytännössä vähintään yhtä voimakkaasti niissä nousee esiin saavutettavuus (sisältää eri kulkumuodot sekä tietoliikenneyhteydet).
- Kuntien profiloituminen jää kuntakierroksen kokemusten perusteella epäselväksi pääosassa kuntia. Myös Etelä-Savon Saimaan maakunnan profiloitumisessa on omat haasteensa: kaupunki, maaseutu, Saimaa, vesi, metsä ja ruoka...
- Maakuntastrategiaa ja sen kärkiä pidettiin kunnissa yleisesti onnistuneina mutta nykyiset kärjet koettiin liian laajoiksi ja yleispiirteisiksi. Sama koskee maakuntakaavan kehittämisperiaatemerkintöjä. Ne koetaan kunnissa vieraiksi ja vaikeiksi. Maakuntastrategian vaikuttavuuden terävöittämistä pidettiin tarpeellisenä mutta konkreettisia ehdotuksia tähän ei saatu (ei osattu antaa?).
- Kunta- ja maakuntakehityksen ja strategisen suunnittelun yhteen sovittamista, vaikuttavuuden terävöittämistä ja yhteisiä kehittämiskokonaisuuksia pidettiin tarpeellisenä. Sama koskee myös erilaisten maakunta tason sektorisuunnitelmien ja maakuntastrategian yhteen sovittamista: maakuntakaava, vesienhoitosuunnitelma, metsäohjelma, ...
- Tarvitaanko maakuntastrategiatasolla täsmentäviä linjauksia tukemaan muuta strategista suunnittelua, sen yhteen sovittamisen ja vaikuttavuuden terävöittämistä > sukset samaan suuntaan jo strategiatasolla, lisää rajat ylittävää kumppanuutta ja yhteisiä kehittämiskokonaisuuksia?
- Kunnan, maakunnan ja eri toimijoiden strategisella suunnittelulla on merkitystä. Tänä vuonna on maakuntastrategian päivittäminen ja maakuntakaavan päivitystarpeen arviointi. Ensi vuonna on vuorossa uusi maakuntaohjelma, kuntavaalit ja kuntastrategioiden päivitys. Yhteen sovittamista siis riittää ja se alkaa olla entistä vahvemmin myös edunvalvontakysymys.
- Esimerkkinä kuntakierroksella ollut Kumppanuudella kehittyvä Viitoskäytävä sai hyväksyntää hankkeena ja toimintamallina. Tosin osa tulkitsi sitä vain Viitostiehankeena. Myös kulttuuripääkaupunki hanke on hyvä esimerkki rajat ylittävästä yhteistyöstä ja kumppanuudesta.
- Savonlinnan keskustaajan strategisen yleiskaavatyön puitteissa on kunta-keke kierroksen kokemusten perusteella valmisteltu maakuntaliiton ja Savonlinnan virkamiestason yhteistyötä maakunta- ja kaupunkikehityksen yhteen sovittamiseksi ja terävöittämiseksi.

3) Millaisena alueena ja kokonaisuutena Etelä-Savo (Saimaa/Itä-Suomi) näyttäytyy? Tarvitaanko parempi ja päivitetty kokonaiskuva?

- Helsinki-Vantaalla Suomi kuvaa esitellään luonto, vesi ja metsä kärjellä (<https://oioi.fi/case-aukio-helsinki-airport/>). Etelä-Savo ja sen strategiakärkiä vesi-metsä-ruoka tukevaa kilpailukykyistä toimintaympäristöä olemme sen sijaan tottuneet kuvaamaan aluerakenne, kaupungit, kirkonkylät ja liikenneyhteydet kärjellä. Kasvua ja kehitystä on totuttu hakemaan kaupungistumisen imussa ja malleilla.
- Toimintaympäristön kytkös vesi-metsä-ruoka kärkiin on heikko. Itse asiassa alueen kaupunkisuunnittelusta kopioitu taajamarakenne on vieras ja usein jopa ”kääntää selkensä” vedelle, metsälle ja ruoalle (Maaseututaajamat 2010-luvulla <http://blogit.lamk.fi/maaseututaajamat2010/>).
- Lisäksi toimintaympäristö on kuvatta lähinnä sektoreittain (usein valtiovetoisissa) suunnitelmissa: maakuntakaava, ljs, metsäohjelma, vesienhoitosuunnitelma, maaseutuohjelma, matkailu... .. mutta kokonaisuutena aluetta, toimintaympäristöä ja sen potentiaalia (pääoma/palvelut) ei ole kuvattu.
- Kokonaiskuva on puutteellinen ja siihen liittyvää potentiaalia jää hyödyntämättä. Kokonaiskuva ja kuvaamistapaa on syytä päivittää.
- Kokonaiskuva havainnollistaa osaltaan [Maankäyttö Etelä-Savossa](#), linkki karttapalvelun paikkatietoikkunan Corine Land Cover 2018 palveluun, jossa muun aluerakenteen lisäksi näkyvät myös vesi-, metsä- ja peltoalueet.
- Millaisena alueena Etelä-Savo ja maakuntastrategian elinvoimakärkiä (vesi-metsä-ruoka) tukeva toimintaympäristö kokonaisuus näyttäytyy?
 - o taantuva maa- ja metsätalousvaltainen raaka-aine alue ja mökkimaakunta, joka hakee kasvua kaupungistumisen imusta?
 - o moderni biotalousalue, vetovoimainen ja uusiutuva asumisen, yritystoiminnan ja investointien ”destination” sekä erilaisten toimintojen ja kehittämistoimenpiteiden alustojen alusta?
 - o jotain muuta?
- Toimintaympäristön (alueen) kokonaisvaltaista ja päivitettyä kuvaamista (pääoma/palvelut) voisi testata (pilotoida) Savonlinnan strategisen yleiskaavoitustyön yhteydessä?
- Myös koko Saimaan alueen, toimintaympäristön ja potentiaalain kuvaamista selvitetään Itä-Suomen liittojen yhteistyönä Pohjois-Karjalan aloitteesta. Tarvitaanko koko Saimaalle päivitetty kokonaiskuva, oma Saimaa suunnitelma tukemaan alueen profiloitua ja rajat ylittävää strategista suunnittelua, esim. hyödyntäen ja soveltaen rannikon merialuesuunnitelmien mallia?

4) Maakuntakaavan päivytystarpeet ovat osittain täsmentyneet mutta lisäselvityksiä ja mahdollisesti myös strategiatason maankäyttöpoliittisia linjauksia tarvitaan

- Ilmastoteema nousi kuntakierroksella vähän esille mutta eri liitoissa se on ja tulee olemaan myös Etelä-Savossa seuraavan maakuntakaavakierroksen keskeinen uusi teema. Kuinka ilmastoteeman käsittelyyn tulisi valmistautua ja tarvitaanko strategiatason maankäyttöpoliittisia linjauksia? Ympäristöpäällikkö Sanna Poutamo valmistelee Etelä-Savon tarpeisiin sopivaa esitystä. Esityksen valmistelussa hyödynnetään myös maakunnallista ilmastotyöryhmää.
- Taajamien elinvoimaisuus ja mitoitus?
Taajamien elinvoimasta kunnat ovat huolissaan. Taajamien mitoitus ja ulottuvuuksien osoittamista on syytä arvioida ja tarkastella seuraavan maakuntakaavaprosessin yhteydessä yhteistyössä kuntien kanssa.
Millaisia selvityksiä ja yhteistyötä kuntien kanssa tämä edellyttää? Vireillä on virkamiestason yhteistyötä maakuntakaavoituksen ja Savonlinnan strategisen yleiskaavan yhteen sovittamiseksi.
- Kuinka palveluverkkoa (julkinen/yksityinen) ja sen kehittämistä tulisi käsitellä?
Maakunnan palveluverkko (julkinen ja yksityinen) on murroksessa. Elinvoimainen ja kestävä palveluverkko on perusta myös elinvoimaiselle ja kestäväälle toimintaympäristölle.

Palveluverkon osalta mm. kaupan palveluverkon selvitystilanteen päivitys on tarpeellista tehdä. Samalla olisi tarpeellista laajentaa palveluverkon tarkastelu myös muihin palveluihin (sote, kouluverkko jne) ja kytkeä tähän myös matkailun palveluverkon tarkastelu.

- Oma pyöreä pöytä pohtimaan ja hyödyntämään työn ja työvoiman alueellisista liikkuvuutta, asumista ja monipaikkaisuutta Etelä-Savossa (Itä-Suomessa)?
 Vapaa-ajan asutuksen merkitystä kunnan elinvoimalle korostetaan kunnissa yleisesti. Monipaikkaisuuden käsite liitetään usein juuri vapaa-ajan asutukseen. Käsitteen kokonaisuus on kuitenkin vielä epäselvä.
 Kysely kuntien tila- ja tonttimarkkinasta (kysyntä/tarjonta) osoittaa muun muassa, että useimmissa kunnissa hyvä käsitys rakentamattomista tonteista taajamissa. Sen sijaan hyvin harvassa kunnassa tarkempaa tietoa ja kokonaiskuvaa rantarakentamisen tilanteesta. Olisiko maakunnallinen tilannekatsaus myös rantarakentamiseen tarpeen?
- Etelä-Savon liikennejärjestelmäsuunnitelma ja tavoitteellinen tietoliikenneverkko ovat hyvä lisä kunta- ja maakuntakehityksen yhteen sovittamiseen ja terävöittämiseen
 Saavutettavuus ja liikenneyhteydet nousivat esille kaikkien kuntien kehittämisen kärkihankkeissa. Kunnilta saatiin paljon hankekohtaista palautetta saavutettavuuden parantamiseksi. Palaute välitetään vireillä oleviin liikennejärjestelmäsuunnitelmiin.
 Luonnokset maakunnallisesta liikennejärjestelmäsuunnitelmasta ja liikennejärjestelmän kehittämistoimenpiteistä sekä tavoitteellisesta tietoliikenneverkosta tulevat lausunnolle kuntiin kesän aikana.
 Liikennejärjestelmän kehittämistoimenpiteet ja tavoitteellinen tietoliikenneverkko, joka on esitetty myös kuntakohtaisilla kartoilla, luo osaltaan tietopohjaa ja perusteita keskustelulle vetovoimaisen ja kestävä toimintaympäristön ja monipaikkaisuuden kehittämiseksi kunta- ja maakuntatasolla.
 Tulisiko taajamien elinvoimaisuutta ja mitoitusta, palvelurakennetta, monipaikkaisuutta ja saavutettavuutta selvittää ja tarkastella yhtenä kokonaisuutena yhteistyössä?
Yhteinen selvitys- ja kehittämiskokonaisuus maakunta- ja kuntatason strategisen suunnittelun ja kaavoituksen tueksi (pyöreä pöytä) palveluverkon, taajamien elinvoimaisuuden ja mitoituksen, monipaikkaisuuden ja saavutettavuuden kestäväksi kehittämiseksi?